

- [4] *Az általános iskolai nevelés és oktatás terve*. MM, Bp. 1981. 22. l.
- [5] A különböző tantárgyak könyvtárhasználatához tanári kézikönyv is jelent meg — sajnos, kevesen ismerik és használják. A kézikönyv címe: *Könyv és könyvtár az ált. iskolában* — Az önálló ismeretszerzés útja (Írta: Arató Ferenc, Ballér Endréné stb.). Tankönyvkiadó, Bp. 1980. Igen használható kiadvány még: Órák a könyvtárban, NPI, Bp. 1974. (19 különböző óra leírását és Könyves-Tóth Lilla módszertani bevezetőjét tartalmazza.)
- [6] *Mit tebet a magyartanár?* Gondolatok az olvasóvá nevelésről — Könyv és Nevelés, 1986. 3. sz. 101. l.
-

ZSURAVLJOVA NELLI ALEKSZANDROVNA—DR. STEINERNÉ DR. MOLNÁR JUDIT
Baja

A „természetes nyelvi anyag” felhasználása az orosz nyelv oktatásában

A „természetes nyelvi anyagok” valójában a tanulmányozott nyelv olyan alkotásai, olyan szóbeli (hangos) és írott információforrások, amelyeket nem nyelvoktatásra szántak. Azaz szépirodalmi és szakirodalmi alkotások, időszaki sajtótermékek, rádió-előadások, filmek, ügírátok, utasítások, egyéb kulturális reáliák: színpadi előadások programjai, étlapok, vonatjegyek és más jegyfélék.

A természetes nyelvi anyagokat rendszerint tankönyvszerzők, taneszközök és oktatási segédanyagok összeállítói használják, emellett a szövegeket lehet adaptálni, a hirdetéseket, falragaszokat stb. ábrázolhatják vagy lefényképezhetik a tankönyvben, hogy a tankönyvek minél hitelesebbek legyenek.

A tanulók a természetes nyelvi anyagok iránt csupán a bennük rejlő információ-tartalom miatt érdeklődnek, s ez esetben nem a nyelvtanulás szándéka vezérli őket. Mégis mindezek mellett a természetes nyelvi anyagok ezen eredeti, nem tanítási célzatú formájukban a nyelvtanulás és a nyelvoktatás folyamatában megtalálják a megfelelő helyüket. Számtalan példát lehetne felsorolni arra, hogy a természetes nyelvi anyagok mikor, mely esetekben szolgálnak taneszközként az idegen nyelvet tanulók számára.

Papp Ferenc professzor úr szerint ő az orosz nyelvet Tolsztoj Háború és béke c. művének olvasásakor, ill. olvasása révén sajátította el. Ez mellesleg példázza azt is, hogy az idegen nyelv tanulmányozása során fontos tényező, hogy érdeklődjünk a nyelvi anyag tartalmi oldala iránt. Amikor a tanuló érdeklődése a nyelv mint a megismerés eszköze, ill. az érdekes információ megszerzése irányába tendál, amikor a természetes kommunikáció iránti igény fellép, a siker már közelinek mondható.

A tanuló számára az a tény, hogy megérti az idegen nyelven szóló természetes beszédet, a nem adaptált szöveget, óriási öröm, sikerélmény, annak a felismerésétől kezdve, hogy részt vesz a reális, nem tanórai kommunikációban, holott bizonytalan-nak tűnik, hogy képességeit hol és mikor, illetve egyáltalán valamikor hasznosítja-e. A sikerélmény nagy ösztönző erő a további nyelvtanulás szempontjából. A természetes nyelvi anyagok e funkcióját motiválónak, motivációs erejűnek tartjuk, és így is értékeljük. A természetes nyelvi anyagok, ha ezek pl. a tömegtájékoztatás eszközei, a nyelvet tanulók rokonszenvént mint aktuális információforrások vívják ki. A tankönyv rendszerint hosszabb távú használatra írt szövegeket tartalmaz. Az aktuális információ-hordozók szerepét csak az ún. „élő” források tölthetik be, a természetes nyelvi anyagok: rádió- és tv-adások, újságok, folyóiratok.

Amikor a természetes nyelvi anyagok értékes tulajdonságait felsoroljuk, feltétlenül meg kell említenünk a hitelességet, az országismereti töltést, azt a képességet, amely az idegen nyelvi kultúra sajátos atmoszférájának a megteremtésével azonos. A tanulók nagy érdeklődését vívja ki mindenkor, ha megismerkedhetnek szovjet bizonyítványokkal, diplomákkal, személyazonossági igazolványokkal, sportkörtagsági igazolványokkal, állampolgársón-kötvényekkel, nyugdíjas-igazolványokkal, telefonkönyvekkel, ill. a szovjet valóság sokféle dokumentumaival. Amellett, hogy a természetes nyelvi anyagok oktatásban betöltött értékeit elismerjük, hangsúlyoznunk kell a módszertani vonatkozásokat is, azokat az eljárásokat és módokat, amelyek a természetes nyelvi anyagokat bekapcsolják az oktatás folyamatába, természetesen mindez nem spontánul és véletlenszerűen, hanem átgondoltan, ésszerű adagolásban, koncepciózusan megy végbe.

A természetes nyelvi anyagokat más-más módon használják fel, figyelembe véve az orosz nyelv oktatásának különböző fázisait és a tanulók különböző rétegeit.

A mozgást jelentő igék tanításához sikerrel használhatjuk pl. a moszkvai metró sémáját, a Szovjetunió térképét, a szovjet városok térképét, busz-, trolis-, villamosjegyeket, tömegközlekedési bérleteket és más, hasonló szemléltetőeszközöket. A középiskolákban jól hasznosíthatja a tanár a társalgási órákon, a szituációs játékok során a színházi plakátokat, a színházi programfüzeteket, a színházjegyeket, az étlapokat stb. Mindezek felélénkítik az oktatási folyamatot, az oktatást közelítik a végső céljához — a nyelv reális, életszerű használatának az elvéhez.

Miközben a tanár a tanulóit a természetes kommunikációra készíti fel, feltétlenül számot ad magának arról, hogy a természetes érintkezés orosz nyelven, szóbeli formában, csak orosz anyanyelvűekkel lehet igazán eredményes, akár orosz nyelvterületen, akár magyar nyelvi környezetben is megy e folyamat végbe.

Az orosz nyelvi-kulturális környezetbe csöppent tanuló előtt álljon követelményként a következő: el kell igazodnia a természetes nyelvi anyagok világában, a környezet reáliáiban (meg kell értenie a kérdéseket, a jegyzékek szövegeit, a rádióban elhangzó beszédet, az élőbeszédet).

A tanuló legyen képes egzakt információt adni más nyelvi közösség képviselőinek saját kulturális-nyelvi környezete valóságáról. Az utóbbi időben a módszertanosságok egyre gyakrabban foglalkoznak a nemzeti kultúrák (anyanyelvi és célnyelvi országok) összevetésének problematikájával, tisztán gyakorlati szempontból közelítve meg a kérdéskört, és azzal a céllal, hogy megkönnyítsék az idegen nyelv elsajátítását és a célnyelvi ország kultúrájának a megismerését. (Lásd: J. J. Deserijevaja: „A tankönyv mint a kultúrák közötti kommunikációs modell” című cikkét, mely a Russzkij jazik za rubezsom, 1984. 1. számában jelent meg.)

Ha a tanulókat, mi tanárok, arra neveljük, hogy más népek kultúráját, a bennük elfogadott normákat és tradíciókat tiszteljék, érdeklődésüket a tanulmányozott idegen nyelv és az idegen nyelvi közösség kultúrája iránt könnyen fokozhatjuk, és így a tanuló saját kultúrájának sajátosságaihoz is mindenkor figyelmesebben, értőbben közelít majd.

Nézzük meg, a tanári gyűjtőmunka mely anyagai tölthetik be ezt a szerepet. A tanuló számára érdekes, ha saját szemével láthatja a szovjet iskolások ellenőrző könyvecskéjét, a tanított tárgyak, a feladott leckék, a tanári megjegyzések felsorolásával.

Érdekes lenne felhívni a tanulók figyelmét arra is, hogy mely szovjet ünnepekre bocsátanak ki a Szovjetunióban képeslapokat. Ezek a képeslapok beszédtemát adnak arról a szimbolikáról, amelyeket a képeslapok tükröznek, kifejeznek. Hasznos és tanulságos a két nép színházi műsorainak az egybevetése, különös tekintettel például olyan praktikus részletekre, mint az előadások kezdetének jelölésére elfogadott rövidítések

bemutatása. A magyar asztali és fali naptárak az orosz emberek számára érdekesek, mert nálunk jelölik a keresztnéveket, névnapokat: a magyar emberek pedig ugyan-csak érdeklődéssel, meglepetéssel konstatálják a szovjet naptárakban feltüntetett ünnepek közül például a „pedagógusnap”, a „vegyészek napja” stb. jelölését.

Általános és középiskolai orosz tanáraink sokféle természetes nyelvi anyagot használnak a munkájukban: pl. a Kolobok, a Krugozor című folyóiratokat hanganyaggal együtt, földrajzi térképeket, képzőművészeti albumokat. A felsőoktatási intézményekben, természetesen, a hallgatók szakmai érdeklődése kerül előtérbe, így például a filológusok szívesen forgatják, tanulmányozzák a tudományos előadások szövegeit. Nagyon hasznosnak tartjuk az azonos tematikájú rádió-, illetve tv-adások, pl. hírek, külpolitikai összefoglalók meghallgatását orosz nyelven is, magyar nyelven is. Mellesleg elég gyakran jelennek meg a hazai, illetve a szovjet sajtóban azonos témájú cikkek is, az ilyenekre külön is fel kell hívni a tanulóink figyelmét.

Ma, amikor követelmény az oktatáshoz való kommunikációs igényű közelítés, a sok természetes nyelvi anyag alkalmazása meggyorsítja azt a törekvést, hogy a tanuló állandóan használja az idegennyelv-tudását, illetve elősegíti a természetes nyelvi anyagok információk megszerzésére való felhasználását.

A természetes nyelvi anyagok kialakíthatják a kommunikációs készséget a befogadás, a megértés, azaz a receptív nyelvi tevékenységek (beszédértés, csendes olvasás) szintjén. Természetesen az élőbeszéd, a szóbeli beszédkészség aktivizálásának a megvalósításához más eszközök, más természetes információforrások is szükségesek.

BÜKI PÁLNE
Nagykanizsa

Egy könyv- és könyvtárhasználati felmérés elemzése

Soha hazánkban annyi könyvet nem nyomtattak, mint az utóbbi évtizedekben. Elfogadható áron megvásárolhatók, iskolai, üzemi könyvbizományosok kiviszik a munkahelyekre, új és újabb könyvtárak nyílnak meg. A könyv- és könyvtárhasználatot az új tanterv a követelmények között jelölte meg. „Forog a könyv”, mégis az olvasottság szintje messze a kívánatos alatt van. Előfordul, hogy a könyv csak szemléltetőeszköz, nem első a taneszközök között, s a könyvtárak, műhelyek helyett „sóműsorok” színhelyei. Csak akkor fog megerősödni az önművelési törekvés, vágy a felkeltett olvasási igények kielégítésére, ha az iskola és a (bármilyen!) könyvtárak általános tartalmukban, módszereikben, a tanítási órák és a könyvtári munkaformák módszereiben, eszközeikben egymáshoz a jelenleginél jobban közelednek.

Nyugodtan leírhatom, hogy iskolánkban elsősorban valamennyi nevelő, de a gyerekközösség tudatában is a könyv- és könyvtárhasználat megfelelő helyen van. Tanulóink többségének életkori követelményei szerint a könyvet elfogadható szinten m u n k a e s z k ö z k é n t tudja használni, évente legalább egyszer részt vesz az iskolai könyvtár valamilyen rendezvényén.

A mi iskolánkban megvalósított sok-sok elképzelés, helyi gyakorlat hitelesen érzékeltethetné a nevelő-oktató munka egészére megfogalmazott célok, feladatok, ajánlások lebontásának módját, a nálunk kialakított gyakorlattal érvelek, amikor elsősorban a könyvtár-pedagógiában, de véleményem szerint az egész ágazatban láthatóan sok a megtorpanás.